

Tanulási célú migráció és ingázás az osztrák-magyar határ mentén

Idegen – Străinul – Stranger című, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen megtartott konferencia virtuális szekciójába beküldött előadás szövege

Csíksszereda, Románia. 2017. április 21-22.

Helyzetkép

Magyarország 2004-es Európai Unióhoz való csatlakozása óta lehetőség van arra, hogy magyar állampolgárságú diákok az Európai Unió tagállamaiban ugyanolyan feltételek mellett tanuljanak az adott ország közoktatási rendszerében, mint a nem külföldi tanulók. Ennek hatására az elmúlt években egyre inkább megfigyelhető jelenség a nyugat-magyarországi régióban, hogy a szülők nem helyi, magyarországi óvodába és iskolába járatják gyermekeiket, hanem az osztrák-magyar határ túloldalán lévő osztrák óvodákba és iskolákba. Megbízható és pontos számadatok az osztrák óvodákba és iskolákba járó magyar gyerekekre vonatkozóan jelenleg nem állnak rendelkezésre, csak hozzávetőleges következtetéseket vonhatunk le a burgenlandi tartományi iskolatanács által nyilvántartott adatokból. Eszerint Burgenland tartományban a 2014/2015-ös tanévben az általános képzést nyújtó alapfokú iskolákban, valamint az általános és szakmai képzést nyújtó középfokú iskolákban összesen 2451 tanuló tanulja a magyar nyelvet, 2015/2016-os tanévben pedig 2210.¹ Természetesen ide tartoznak azok a diákok is, akik a burgenlandi magyar kisebbséghez tartoznak, de azok a tanulók is, akik magyar állampolgárok és magyarországi lakhellyel rendelkeznek, és ezért tanulják a magyar nyelvet az osztrák iskolában. Ezen kívül sok olyan igazó diák tanul Ausztriában, aki nem tanulja a magyar nyelvet intézményes keretek között.

A magyar gyerekek ausztriai iskoláztatására törvények által szabályozott keretek között van a lehetőség, a tanköteles korú gyerekek iskolába járást az Európai Unió irányelveinek figyelembe vételével pedig az adott ország oktatási törvényei szabályozzák, így fontos tisztáznunk, hogy hogyan rendelkeznek a magyar törvények a tanköteles korú gyerekek külföldön történő tanulásáról, illetve hogyan szabályozzák az osztrák törvények a tanköteles korú, külföldi tanulók iskolába járást Ausztriában. Magyarországon a 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 91. § (1) bekezdés szerint *„magyar állampolgár engedély nélkül folytathat tanulmányokat külföldön és tankötelezettségét külföldi nevelési-oktatási intézményben is*

---

¹ Übersicht Unterricht in Volksgruppensprachen. Forrás: <http://www.lsr-bgld.gv.at/index.php?id=79> Utolsó megtekintés: 2015. 12. 30.

teljesítheti. Nyilvántartás céljából azonban a tanköteles korú gyermeket be kell jelenteni a lakóhely, tartózkodási hely szerinti illetékes önkormányzat jegyzőjének, vagy ha már valamelyik magyar iskolában rendelkezik tanulói jogviszonnyal, a tanulmányok külföldi folytatását az iskola igazgatójának kell jelenteni. A külföldi tanulmányok alatt a tanuló magyarországi tanulói jogviszonya szünetel, azaz a Köznevelési Információs Rendszerből kijelentik”.²

A törvény 92. § (9) bekezdése alapján a külföldön megkezdett és befejezetlen tanulmányok a magyar köznevelés iskolarendszerében folytathatók, a tanulmányok beszámításáról, továbbá a tanuló felvételéről az iskola igazgatója dönt. Ha a beszámítás kérdésében az iskola igazgatója nem tud dönteni, beszerzi az oktatásért felelős miniszter, szakképzés esetén a szakképesítésért felelős miniszter véleményét.³

Ausztriában az iskolába járást a tankötelezettségről (Schulpflichtgesetz) és az iskolai oktatásról (Schulunterrichtsgesetz) szóló törvény szabályozza. A tankötelezettségről szóló törvény 1 § alapján az általános tankötelezettség minden olyan gyermekre vonatkozik, aki tartósan Ausztriában lakik. Azokra a tanulókra, akik csak átmenetileg tartózkodnak Ausztriában, nem vonatkozik a tankötelezettség, de jogosultak iskolába járni.⁴ Az iskolai oktatást szabályozó törvény 3. §-a alapján rendes tanulóként (ordentlicher Schüler) kell felvenni minden olyan tanulót a körzetileg meghatározott kötelező iskolába, aki azon túlmenően, hogy megfelel az adott iskolatípus által meghatározott követelményeknek, olyan szinten beszél az adott iskola oktatási nyelvét, hogy az ott folyó tanítást követni tudja. Abban az esetben, ha a tanuló nem rendelkezik olyan szintű nyelvtudással, hogy az oktatást követni tudja, rendkívüli tanulóként lehet felvenni. Ennek időtartama legfeljebb egy év lehet, ami alatt a tanuló a szükséges szinten elsajátíthatja az oktatás nyelvét.⁵ A külföldi bizonyítványok elismertetését a 75. § szabályozza, amely értelmében az eljárás az oktatásügyi minisztérium hatáskörébe tartozik.⁶ A nem német anyanyelvű tanulók iskoláztatására vonatkozóan Ausztriában a „Gesetzliche Grundlagen

---

² 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 91 § (1)-(3) Forrás:

http://www.complex.hu/kzldat/t1100190.htm/t1100190_25.htm Utolsó megtekintés: 2015. 10. 13.

³ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 92 § (9)-(10) Forrás:

http://www.complex.hu/kzldat/t1100190.htm/t1100190_25.htm Utolsó megtekintés: 2015. 10. 13.

⁴ Schulpflichtgesetz 2015. 08. 01-i állapot szerint Forrás:

<http://www.jusline.at/index.php?cpid=ba688068a8c8a95352ed951ddb88783e&lawid=91&paid=1> Utolsó megtekintés: 2015. 10. 13.

⁵ Schulunterrichtsgesetz 2015.08.01-i állapot Forrás:

http://www.jusline.at/4_Aufnahme_als_au%C3%9Ferordentlicher_Sch%C3%BCler_SchUG.html Utolsó megtekintés: 2015. 10. 13.

⁶ Schulunterrichtsgesetz 75. § Nostrifikation ausländischer Zeugnisse Forrás:

http://www.jusline.at/75_Nostrifikation_ausl%C3%A4ndischer_Zeugnisse_SchUG.html Utolsó megtekintés: 2015. 10. 13.

schulischer Maßnahmen für SchülerInnen mit anderen Erstsprachen als Deutsch” c. kiadvány az irányadó, amelyben szabályozzák, hogy a nem német anyanyelvű tanulókat abban az esetben is fel kell venni Ausztriában iskolába, ha a tanuló tartózkodási helyzete nem tisztázott.⁷ Az oktatásügy Ausztriában azonban tartományi hatáskörbe is tartozik, ami a törvényi szabályozás bizonytalanságát is eredményezi: 2009 májusában a burgenlandi tartományi kormány rendeletben engedélyezte az ingázó gyermekek számára az iskolalátogatást Ausztriában, míg a burgenlandi tartományi iskolatanács elnöke, Gerhard Resch nem ismerte el ennek az érvényességét, és az igazgatókat arra utasította, hogy csak azokat a tanulókat vehetik fel iskolájukba, akik állandó vagy ideiglenes lakhellyel rendelkeznek az adott iskolához körzetileg tartozó településen.⁸ Ez az ellentmondás is mutatja, hogy a magyar diákok ausztriai iskoláztatása bár jogszerű, de osztrák oldalról nem problémamentes.

Tanulási célú vándorlás és ingázás

A jelenség bemutatásához és értelmezéséhez a szociológiához tartozó vándorlás és ingázás fogalmakat vettük át, némi kiegészítéssel. A migráció szociológiai értelemben a népesség városok, községek, települések, országok közötti megoszlásának dinamikáját jelenti, olyan lakóhely változtatás, ami belső vándorlás esetében településhatár átlépésével, míg nemzetközi vándorlás esetében országhatár átlépésével jár. A migráció témaköréhez tartozik az ingázás, ami azt jelenti, hogy egy aktív keresőnek más településen van a lakóhelye és a munkahelye, tehát a munkába járás során településhatárt lép át. Az ingázás jellegét tekintve lehet, napi, heti vagy annál ritkább. Az ingázással kapcsolatban feltételezik, hogy a közlekedési viszonyok javulásának köszönhetően növekedni fog az ingázás mértéke. (Andorka 2003. 220-241.) Az ingázás esetében a szociológiai szakirodalom nem említi az országhatár átlépését, ami annak tudható be, hogy jelentős mértékben csak a határ menti településeken, elsősorban az osztrák határ mentén tapasztalható, és ott is Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozása után nőtt meg az Ausztriában munkát vállalók aránya. Kutatásunk szempontjából tehát szükséges az ingázás meghatározásának országhatár átlépéssel történő kiegészítése.

A nyugati országhatár mentén megfigyelhető jelenség esetében kimutatható mind a migráció mind pedig az ingázás, azzal a kitételrel, hogy a tanulók esetében mindkettő tanulási céllal

---

⁷ Gesetzliche Grundlagen schulischer Maßnahmen für SchülerInnen mit anderen Erstsprachen als Deutsch. Forrás: http://www.schule-mehrsprachig.at/fileadmin/schule_mehrsprachig/redaktion/Hintergrundinfo/info1-14-15.pdf Utolsó megtekintés: 2015. 10. 13.

⁸ A Burgenländische Landesregierung rendelete és a Landesschulratpräsident utasítása eredetiben nem található meg, forrása sajtóközlemény. <http://kurier.at/chronik/burgenland/eberau-das-ist-ein-reines-politikum/733.667> Utolsó megtekintés: 2015. 10. 13.

történik és nem kereső tevékenység folytatása miatt. Legnagyobb mértékben a tanulási célú mindennapi ingázás jellemző az osztrák iskolákban tanuló magyar diákok esetében. A kezdeti időszakban elsősorban a szülők vitték-hozták minden nap a gyerekeket az osztrák iskolába, a későbbiekben osztrák iskolabuszok szállították Magyarországról a gyerekeket Ausztriába, jelenleg pedig magyar, menetrend szerint közlekedő, a tanítás kezdetéhez és végéhez igazodó járatokkal van lehetőség az utazásra, ami nagymértékben megkönnyítette az iskolába járást, és ezzel hozzájárult ahhoz, hogy nőtt a magyar állampolgárságú gyerekek száma az ausztriai határ menti iskolákban. Kis számban azonban vannak olyan magyar családok is, akik többek között azért választottak ausztriai lakhelyet, hogy gyermekeik gond nélkül osztrák óvodába, iskolába járassanak, így ebben az esetben tanulási célú migrációról beszélhetünk.

A kutatás célkitűzése

A kutatás során az osztrák oktatási törvények, a burgenlandi tartományi iskolatanács rendeleteinek elemzése, a magyarok ausztriai iskolai jelenlétét tárgyaló cikkek alapján és olyan családokkal készített interjúk segítségével, ahol a gyermekek Ausztriában járnak iskolába, azt vizsgáltuk, hogy a tantervekben deklarált integráció-támogatáson túlmenően milyen a magyar gyerekek fogadtatása a burgenlandi iskolákban, korlátozza-e tartományi szintű szabályozás a magyar gyerekek felvételét, milyen az iskolák fogadókészsége, hogyan viszonyulnak az osztrák szülők, tanárok és tanulók a magyar gyerekekhez és szüleikhez. Vizsgáltuk továbbá, hogy az integrációjuk milyen szinten valósul meg az iskolai közösségben, mennyire fogadják el őket és mennyire tolerálják nemzeti hovatartozásukat, illetve éri-e őket hátrányos megkülönböztetés magyar származásuk miatt, valamint tetten érhető-e az évszázadokra visszanyúló, történelmi előzményekből táplálkozó osztrák-magyar ellentét valamilyen formában.

Az iskolák fogadókészsége és a felvétel feltételei

Az osztrák iskolák szívesen fogadják a magyar gyerekeket a határ menti kisebb településeken, mivel számos esetben a tanulólétszám csökkenése miatt az iskola fennmaradása volt a tét, és a hiányzó gyerekeket magyar gyerekekkel kívánták ily módon pótolni. A sajtóban ezért rendszeresen toboroztak és toboroznak jelenleg is diákokat a határ menti magyar településeken, és még a gyerekeket minden nap szállító buszokról is kezdetben az osztrák települések önkormányzatai gondoskodtak, ezzel is megkönnyítve a távolság miatti iskolába járás nehézségeit. A magyar nemzetiségi oktatásról gondoskodó iskolák számára is pozitív hozadéka van a magyar diákok megjelenésének, mivel így lehetőség van arra, hogy a burgenlandi magyar kisebbséghez tartozó diákok – akikre nem jellemző, hogy a családban magyarul beszéljenek,

és ebből kifolyólag nem tudnak jól magyarul – gyakorolhatják a magyar nyelvet az iskolában a magyarul anyanyelvi szinten beszélő ingázó tanulókkal. Az érintett osztrák települések lakóinak nagy része is pozitívan viszonyult a magyar tanulókhöz, mivel tisztában voltak azzal a helyzettel, hogy önékülük az iskolát be kellene zárni, és ezért nekik kellene távolabbi település iskolájába vinni a gyerekeiket, ami számukra jelentene nagyobb terhet.

Mint ahogyan azt az előzőekben már említettük, a magyar gyerekek ausztriai iskoláztatása nem problémamentes osztrák részről, mivel még a törvényi szabályozás sem teremt átlátható viszonyokat, és nem minden szülő nézte jó szemmel, hogy – főleg a kistelepülések iskoláiban, alsó tagozaton – előfordult, hogy az osztályban nagyobb számban voltak magyar tanulók, mint osztrákok. Ilyen feltételek mellett nem látták biztosítottnak gyermekeik megfelelő fejlesztését olyan gyerekekkel egy osztályban, akik nem vagy csak nagyon keveset beszéltek németül. A magyar gyerekek számának jelentős emelkedésével a burgenlandi tartományi iskolatanács szükségesnek látta az osztrák gyerekek oktatása védelmében, hogy korlátozó intézkedést hozzon a magyar gyerekek ausztriai iskolába járására vonatkozóan, melynek értelmében csak olyan magyar tanulót lehet felvenni állami iskolába, aki állandó vagy ideiglenes lakcímmel rendelkezik Ausztriában. Az önkormányzatok és egyben az iskolák nagyfokú fogadókészségét mutatja azonban, hogy a gyermeklétszám megtartása érdekében a település vezetői, az iskolák tanárai gondoskodtak arról, hogy az ott tanuló gyerekeket és családjukat bejelentsék az adott településen, ami természetesen nem jelentett valós, életvitelszerű ott-tartózkodást. Ennek köszönhetően került sor egy 14 osztrák települést érintő vizsgálatra, aminek következtében tisztázódott az ingázó magyar tanulók helyzete a burgenlandi iskolákban. Eszerint állami iskolában csak Ausztriában állandó vagy ideiglenes lakcímmel rendelkező, életvitelszerűen az adott településen élő magyar gyerekek tanulhatnak, de nem állami, hanem egyházi vagy alapítványi, egyesületi fenntartásban lévő intézmények azonban fogadhatnak ingázó magyar tanulókat is. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy mivel az alapfokú oktatást nyújtó Volksschulek vannak állami fenntartásban, a többi intézmény között pedig akad egyházi vagy alapítványi fenntartású is, jelenleg az ingázó gyerekek jellemzően az alsó tagozat magyarországi elvégzése után, 5. osztálytól járnak osztrák iskolákba. A magyar szülők gyermekeik ausztriai iskoláztatása melletti eltökéltségét pedig jelzi, hogy sok család ekkor döntött az Ausztriába való átköltözés mellett, illetve sok család közösen bérelt lakást az adott településen és laktak ott felváltva azért, hogy eleget tegyenek a szabályoknak és ne kelljen újra magyar iskolába járatni a gyerekeket.

A helyzet komolyságát mutatja, hogy az osztrák hatóságok rendszeresen és szigorúan ellenőrizték, illetve jelenleg is ellenőrizhetik, hogy a magyar gyerekek ténylegesen,

életvitelszerűen az adott iskolához tartozó településen laknak-e, és amennyiben nem találták úgy, hogy a család valóban kint él, és egy szülő elmondása alapján „*ehhez nem volt elég, hogy otthagyták a papucsot, fogkefét és egy-két ruhát*”, büntetést kaptak. Egy másik szülő is megtapasztalta ezt a helyzetet: az ő esetükben a tanárok jelentették be saját magukhoz a gyermekeket, azért hogy továbbra is a helyi, osztrák iskolába járhassanak, és így elkerüljék az iskola végleges bezárását. A botrány kirobbanásakor pedig bírósági idézést kaptak a helyzet tisztázása miatt. Az iskolák magyar gyerekekkel szembeni fogadókészségének háttérben tehát elsősorban a gyermeklétszám növelése, és ezáltal az iskola fennmaradásának biztosítása volt, ami azonban ellentétes volt a tartományi érdekekkel, azaz a magyar gyerekek létszámának csökkentésével, az ausztriai iskolába járás feltételeinek szigorításával.

Amíg az ingázó diákok iskolába járásának jogi háttere kevésbé volt tisztázott és az ausztriai kistélepülések a magyar gyerekek befogadásával harcoltak iskolájuk fennmaradásáért, nem volt semmilyen feltétele annak, hogy magyar gyerekeket felvegyenek az iskolába, még egy minimális szintű német nyelvtudást sem követeltek meg tőlük. A magyar iskolai bizonyítványokat elismerték, még hiteles fordítást sem volt szükséges a magyarországi tanulmányok igazolásához. A tanulók évfolyamba sorolása az életkornak megfelelően, illetve a magyar iskolában már teljesített osztályok figyelembe vételével történt és történik jelenleg is.

A magyar szülők gyermekeik ausztriai iskoláztatása iránti érdeklődésének növekedésével és az ingázás lehetőségének korlátozásával azonban megváltozott a helyzet. Azok az iskolák, amelyek a magyar családok számára szóba jöhettek, meghatározott feltételekhez kötötték a magyar tanulók felvételét: egyrészt jó tanulmányi eredményekkel kell rendelkezni a jelentkezőnek, másrészt pedig felvételi elbeszélgetés során győződnek meg arról, hogy a gyerekek rendelkeznek-e olyan szintű német nyelvtudással, hogy az osztrák iskola tanárai képesnek ítélik őt arra, hogy két év alatt olyan szinten el tudja sajátítani a német nyelvet, hogy segítség nélkül képes követni a tanórákat és a teljesítménymérések sem okoznak neki problémát. Ezen kívül a felvételinél még az angol nyelvtudás is fontos, mivel Ausztriában első osztálytól kezdve intenzíven tanulnak angolt a diákok, így előzetes angol tanulmányok nélkül problémákat okozna a bekapcsolódás.

Az iskolák fogadókészségét tovább jellemzi a pedagógus-szülő kapcsolattartás módja: A kutatás szempontjából lényeges szempont ezen a téren a pedagógusok nyitottsága a szülőkkel való kommunikációra a kapcsolattartás törvényileg meghatározott módjain kívül, valamint a nyelvi akadályok áthidalása volt. Minden szülő egyöntetűen úgy nyilatkozott, hogy az iskolák nyitottak a szülői megkeresésekre és hajlandóak a meghatározott nyílt napokon és

fogadóórákon kívül is arra, hogy találkozzanak a szülőkkel és beszéljenek velük a felmerülő problémákról. Több szülő már a megfelelő iskola kiválasztásánál nem az iskola által szervezett hivatalos nyílt napon vett részt, hanem az igazgatót kereste meg és egyeztetett időpontot az iskola meglátogatására, amire az iskolák nyitottak voltak és szívesen fogadták a szülőket. A gyermek iskolába íratása utáni időszakban is van lehetősége a szülőknek kapcsolattartásra: erre az egyik mód az előre meghatározott, heti rendszerességgel tartott fogadóóra, de ezen kívül az e-mailen és telefonon történő kapcsolattartás is jellemző. A szülők – elmondásuk alapján – azonban csak akkor kezdeményeznek kommunikációt a tanárokkal, ha valamilyen problémát tapasztalnak, valamint a tanárok is csak akkor keresik a szülőket személyes találkozó miatt, ha ezt szükségesnek látják a tanuló rossz teljesítménye vagy magatartásbeli problémák miatt.

A pedagógus-szülő kommunikáció nyelve alapvetően a német. Ez alól csak a magyarul beszélő tanárok képeznek kivételt, velük a szülők természetesen magyarul beszélnek. A megkérdezett szülőknek csak egy kis része nyilatkozott úgy, hogy ő saját maga beszél olyan jól németül, hogy vállalja a tanárokkal való személyes beszélgetést. A többi esetben tolmácsra van szükség, amelyről azokban az iskolákban, ahol dolgozik magyarul beszélő tanár, a szülői tájékoztatókon az intézmény gondoskodik, a fogadóórákon, és olyan iskolákban, ahol csak németül beszélnek a tanárok, a szülőnek kell gondoskodnia a tolmácsolásról. A tolmács sok esetben egy németül jól beszélő szülőtárs, vagy a családok ismeretségi köréből kerül ki, így arra egy esetben sem volt példa, hogy ezért fizettek volna a szülők. Azt követően pedig, hogy a gyermek már megfelelően megtanult németül, a szülő és pedagógus közötti beszélgetések során maga a gyermek tolmácsol.

A magyar gyerekek integrációja az ausztriai iskolákban

Az integráció pedagógiai értelemben azt jelenti, hogy *„minden gyermek és tanuló megkülönböztetés, kirekesztés nélkül, egymással együttműködve, a mindenkori fejlettségi szintjén, pillanatnyi észlelési, gondolkozási és cselekvési kompetenciájához mértén egy közös tárgy és tárgyon tanul és játszik”*. Az integráció két típusát lehet alapvetően megkülönböztetni: Az egyik a fogadás, ami esetében a többségi iskola pedagógiai eljárásai nem változnak, fogadja a valamilyen szempontból hátrányos helyzetben lévő tanulót, de tőle várja az alkalmazkodást, a beilleszkedést, de lehetőséget biztosít külön foglalkozások keretében a tanuló igényeire szabott speciális fejlesztésre. A másik típusa a befogadás, amikor is az iskola pedagógiai eljárásai megváltoznak, alkalmazkodik a tanuló speciális igényeihez és figyelembe veszi hátrányait. Az inkluzív (befogadó) iskola jellemzője, hogy a pedagógusok felkészültségével, a pedagógia programokkal, alkalmazott szervezési formákkal és tárgyi

feltételek biztosításával és az egyénhez igazodó teljeskörű differenciált fejlesztési eljárásokkal alkalmazkodni tud az egyes gyerekek speciális szükségleteihez. (Réthy 2002. 287.)

A magyar gyerekek ausztriai iskolába történő integrációjának vizsgálata során egyértelművé vált, hogy a szülők semmilyen szempontból nem várták el, hogy az osztrák iskola alkalmazkodjon a gyermekek igényeihez, hanem ellenkezőleg, gyermekeiket felkészítették arra, hogy német nyelvi hiányosságaik miatt nem lesz könnyű a helyzetük az osztrák iskolában, nekik kell alkalmazkodniuk az ottani elvárásokhoz és nekik kell beilleszkedniük az iskola közösségébe. Az egyik szülő a következő szavakkal indította útnak gyermekét az osztrák iskolába: *„Én nem azt mondtam A-nak, hogy ez szuper lesz, téged imádni fognak, körülötted forog a világ, hanem hogy nehéz lesz, nem érted, hogy mit mondanak, nem fognak segíteni, magadnak kell majd megoldani. Erre mi gyúrtunk lelkiileg.”* Egy másik szülő pedig a következőképpen számolt be az iskola megkezdése előtti időszakról: *„Én végig sugalltam a gyermekeimnek, hogy ők mennek új közegbe. Nem a közegnek kell hozzájuk alkalmazkodni, hanem nekik a közeghez.”*

A magyar gyerekeket fogadó iskolák közül az egyik gimnáziumban alkalmaznak egy, az új tanulók beilleszkedését segítő programot. Ez azonban csak a gimnázium első évfolyamán működik, és nem kifejezetten a magyar gyerekek integrációjának támogatását szolgálja, hanem általában az első évfolyamosokét. Mind az iskola honlapján található információk, mind pedig az ebbe az iskolába járó gyerekek beszámolója alapján ez a felsőbb éves diákok önkéntes vállalkásán alapuló mentorálás, tutorálás, aminek keretében a felsőbb éves diákok segítik az elsősök eligazodását, tájékozódását az iskolakezdés során, és az elsősöknek is biztosított a lehetőség arra, hogy a segítségüket felvállaló idősebb diákhöz forduljanak kérdés vagy probléma esetén. A magyar tanulóknál ez annyiban tér el az osztrák tanulóktól, hogy magasabb évfolyamon tanuló magyar vagy magyarul beszélő diákok vállalják az elsőéves magyar gyerekek támogatását, így egyrészt a kezdeti nyelvi nehézségek leküzdésében, másrészt pedig ismerve a magyar ingázó diákok speciális problémáit azok megoldásában is segítséget tudnak nyújtani. Az egyik tanuló a következőképpen mesélt a segítő párendszer működéséről: *„akit mellém az elején kijelöltek segítőt, az tudott magyarul és németül, az anyukája volt azt hiszem magyar. De a segítőt nem mi választjuk, hanem az iskola dönti el, hogy ki lesz a segítő. Ők keresnek meg minket, mondják, hogy XY vagyok és én leszek a segítőd. Ez úgy működik, hogy negyediktől van arra lehetőség, hogy valaki segítő legyen. Azért szokták elvállalni, mert vannak olyan napok, amikor együtt elmennek piknikezni és akkor nem kell tanulni. Ők mondanak el mindent az elsősöknek, így a magyaroknak is: hogy mi hol van, hol kell átmenni, hol lehet*

ennivalót venni, mit tegyenek, ha lekésik a buszt. A segítő megadja az e-mail címét, telefonszámát, őt lehet keresni, ha valami gondja van a gyerekeknek. Ő lemegy vele az igazgatóiba, ő már van olyan szinten, hogy el tudja magyarázni, hogy mi a probléma, és segít a megoldásban.”

Ilyen, a pedagógiai programba integrált segítő párendszer a többi iskolában nem működik, a magyar gyerekek között azonban jellemző, hogy kialakult egy informális segítő rendszer, és a régebb óta kint tanuló, és ezáltal németül már jól beszélő tanulók segítik az újonnan jötteket az új környezetben való eligazodásban, a nyelvi nehézségek leküzdésében, a tananyag megértésében.

Az iskolák részéről a magyar tanulók beilleszkedésének és nyelvi nehézségeik leküzdésének segítése intézményenként, az adott intézmény sajátosságainak megfelelően, eltérő módon zajlik. A magyarokat fogadó iskolákat az intézményi jellegzetességek alapján két szempont szerint csoportosíthatjuk: az intézmények egy részében van olyan tanár, aki magyar vagy beszél magyarul, másik részükben csak osztrák, és ezáltal csak németül beszélő tanárok dolgoznak. A másik csoportosítási szempont pedig az iskola nagysága és az osztályok létszáma: vannak alacsony osztálylétszámú (5-10 fős) összevont osztállyal működő, főként Volksschule-k, és vannak magasabb osztálylétszámmal (15-20 fővel) működő nagyobb iskolák. A kiemelkedően magas, 25 fő feletti osztálylétszámok azonban egyáltalában nem jellemzőek. A magyar tanulók segítése pedig az iskolában adott lehetőségek kihasználásával történik. Azokban az iskolákban, ahol van magyar vagy magyarul beszélő tanár, ott többségében ők segítenek a magyar tanulók nyelvi nehézségeinek leküzdésében. Ha szükséges tolmácsolnak órán, segítséget nyújtanak a feladatok, a tananyag és a dolgozatok megértésében, a tanulók ügyes-bajos dolgainak intézésében. A gyerekek beszámolóí alapján ez alól csak egy kivételt találtunk, ahol *„a magyarul tudó tanár nem pátyolgatja a magyarokat, nem törekszik arra, hogy segítsen. Azt mondja, hogy ha ide jöttél, akkor oldd is meg.”* Az alacsony létszámú osztályokban pedig a tanárok jellemzően jobban oda tudnak figyelni az egyes tanulókra, így a kezdetben nyelvi nehézségekkel küzdőkre is, ami nagymértékben hozzájárul a gyerekek német nyelvi fejlődéséhez is. Azok a szülők, akiknek a gyermekeik közül az egyik kis létszámú osztályba járt, a másik nem, arról számoltak be, hogy jelentős különbség volt tapasztalható a között, hogy a gyerekek milyen tempóban tanultak meg úgy németül, hogy problémamentesen tudják követni az órai munkát és tudják megtanulni a tananyagot, valamint az osztálytársakkal is gördülékenyen tudtak kommunikálni: *„Két fiú és két lány kezdte Ausztriában az első osztályt, tudtak B-vel foglalkozni. Megvárták egymást. Ha az egyiknek nem ment, addig vették az anyagot,*

míg mindenki nem tudta. Odaültek mellé és segítettek neki. R. egy nagyobb iskolában kezdte az elsőt, nagyon kedves volt a tanár, korrekt, de nem tudott vele olyan sokat foglalkozni, ezért az első évet előkészítő évnak vették, és újra járta.”

A németül beszélő tanárok magyar tanulókhöz való viszonyulására a gyerek elmondása alapján nagyrészt kedvesség, közvetlenség és segítőkészség a jellemző:

„A tanárok figyeltek arra, hogy órán mindent megértsek. Mindig megkérdezték, hogy értem-e.”

„ A tanárok elfogadják, hogy magyar vagy és segítenek. Kérték, hogy szóljak, ha nem értem, vagy szóljak, ha lassabban beszéljenek. Ha nem értettem, elmagyarázták még egyszer, lassabban, egyszerűbben. Ha másként nem ment, elmutogatták. Minden tanár azt mondta, inkább elmagyarázza többször, mint hogy egyszer sem.”

„A tanárok nagyon sokat segítettek, az adott tananyagból mindig kiemelték azokat a részeket, amik fontosak voltak, és csak azt kellett megtanulni. A dolgozatok előtt is kimondottan rámentek azokra a részekre, ami a dolgozatban azután szerepelt, így minden dolgozatot meg tudtunk írni.”

„Feleltetéseknel látni lehetett, hogy a tanár egyszerűbben kérdez, nem összetett, kilométer hosszú mondatokban, hogy alig tudom megérteni.”

„Segítettek a fogalmazások megírásában, a matek szöveges feladatokat lefordították nekünk magyarra.”

Ennek, a német nyelvi kommunikáció fejlődését elősegítő támogató attitűdnek kiemelkedő jelentősége van az osztrák iskolai tanulmányok megkezdése utáni kezdeti időszakban, mivel a gyerekek kivétel nélkül a nyelvtanulás szándékával, semmilyen vagy nagyon alacsony szintű német nyelvtudással rendelkeztek, a minél gyorsabb nyelvtanulás pedig az ausztriai iskolába való integrálódás egyik kulcsmozzanatának tekinthető.

Ha a magyar tanulók számonkérését nézzük, akkor a tanárok többségénél nem mutatható ki a magyar tanulók sem előnyös, sem hátrányos megkülönböztetése. Az osztrák és magyar tanulók ugyanazokat a feladatokat kapták a dolgozatokban és a tesztekben, valamint az értékelésük is ugyanazon kritériumrendszer mentén történt. A német tantárgy kivételével a nem megfelelő nyelvi kifejezés pedig a magyar tanulóknál nem jelentett rosszabb osztályzatot.

A magyar tanulók közösségi beilleszkedése

Az előzőekben a magyar tanulók iskolai integrációjának módját tárgyaltuk, a továbbiakban pedig az iskolai közösségbe való beilleszkedésüket vizsgáljuk részletesebben. Mint ahogyan azt már említettük, a szülők a gyermek feladatának tekintették, hogy beilleszkedjenek az osztrák iskolai közegbe, tőlük várták el a teljes körű alkalmazkodást, ami meg is felelt az iskola magyar tanulókkal szembeni elvárásainak. Az iskolák – a Volksschule kivételével – általában törekednek arra, hogy az iskolába újonnan belépő, első éves diákoknak megteremtsék egymás megismerésének lehetőségét szervezett keretek között. Ez iskolánként természetesen változó programot jelent, összességében azonban jellemzően egy vagy több napos közös kirándulásról, csapatépítő tréningről és ismerkedési játékokról van szó. Kifejezetten a magyar tanulók közösségi beilleszkedését elősegítő programokról, pedagógiai eljárásokról azonban nem tudtak beszámolni a tanulók.

A gyerekek többségének beilleszkedése az osztrák osztályközösségbe problémamentes volt. Mint ahogyan az egyik diák, aki a Volksschule első osztályban került osztrák iskolába, fogalmazta: *„Furcsa volt, hogy nem érttem először, hogy mit beszélnek, de nem volt olyan nehéz. Befogadtak a gyerekek. Egy barátnőm, akivel azóta is tartjuk a kapcsolatot, az első naptól kezdve megpróbált velünk, magyarokkal beszélgetni, még akkor is, ha nem értettük egymást.”* Egy másik diák esetében pedig, aki már óvodába is Ausztriában járt, így mesélt a szülő a tapasztalatokról: *„Jó kis közösség van, jól megvannak. Ők nem foglalkoznak azzal, hogy magyar vagy osztrák. Egy magyar fiú van, a többi osztrák, és osztrákok a barátok.”* A Volksschule utolsó évében kikerülő diák pedig így emlékszik vissza: *„Már az első napon befogadtak, és kérdezték, hogy megyek-e velük órára.”* Egy másik lány, aki szintén már a Volksschule-t is Ausztriában végezte pedig a következőket tapasztalta: *„Nagyon jól fogadtak, én voltam az egyetlen magyar lány az osztályban, és a lányok már az első nap hívtak játszani. Elég hamar megértettem, hogy ők mit szeretnének, és én is próbáltam magamat megértetni.”* Egy másik fiú esetében, aki már osztrák óvodába járt, szintén pozitív viszonyulás volt azonosítható a szülő elmondása alapján: *„Volt egy srác, akivel már óvodában nagyon jóban lettek és ő sokat segített, nagyon sok mindent elmagyarázott neki. Nem közösitették ki azért, mert magyar, vagy, mert nem tudja az anyagot, hanem odaültek mellé és segítettek neki. Nem viszonyultak hozzá másként az osztrák gyerekek, mert már óvodába is kint járt.”*

Vannak azonban olyan tanulók is, akiknél a beilleszkedés nem volt zökkenőmentes, és nem érezték magukat olyan jól az osztályban. Egy jelenleg most a Volksschule második osztályát ismétlő gyermek anyukája szerint *„J-nek nem sikerült beilleszkednie az osztályba, pedig olyanokkal kezdte az első osztályt, akikkel – magyarokkal és osztrákokkal – már óvodába is*

együtt járt”, de ennek oka az osztályközösség volt, és nem a magyar származás vagy a nyelvtudás. Jelenlegi osztályában, ahol többen vannak azok közül, akik visszamaradtak, „hiába magyar, már játszik osztrákokkal, a barátnője osztrák. Szerintem ők elfogadták.” P. és édesanyja, aki most már befejezte a középiskolát Ausztriában, így emlékszik vissza az első időszakra a Volksschule-ban: „Az elején kihasználták, hogy P. egyedül volt magyar, az osztrák gyerekek is nagyon csúnyán viselkedtek vele, de ezek inkább ilyen gyerekes dolgok voltak. A középiskolában már nem volt ilyen, ott már ismerték egymást a gyerekek és már tudott jól németül.” P. erre az időszakra így emlékszik vissza: *Az elején sokk volt hirtelen, hogy nem tudtam németül és belecsöppentem. Az osztrák osztálytársak sem voltak éppen segítőkészek. Egy magyar lány volt, vele összetartottunk, ők [osztrákok] meg elváltak. Tőlük nem igazán lehetett segítséget várni. A középiskolában is a magyarok felé húztam, nálunk nem volt soha jó kapcsolat magyar és osztrák között. A magyarok felé nem voltak olyan nyitottak.*”

Magyar diákkal szembeni nagymértékben elutasító viszonyulásról egy gyermek számolt be, aki a nyolcosztályos középiskola első évfolyamát kezdte Ausztriában: „Amikor kikerültem, akkor mindenki új volt ott, tehát mindenkinek volt esélye, hogy tiszta lappal kezdjen. A tanárok elfogadták, hogy magyar vagyok és segítettek, de az első osztályomban a gyerekek nem voltak annyira elfogadóak. Mondták, hogy magyar vagy, miért kell itt lenned. Hiába akartam velük beszélgetni, ha odamentem és szóltam két szót, akkor elmentek. Nem segítettek, nem foglalkoztak velem, nem tudtam beilleszkedni. Ez a nyelvtanulás miatt sem volt jó. Aztán osztályt ismételtam, és a mostani osztályom már elfogad. Ez egy új osztály lett, a többi osztályból jöttek a diákok, nem ismertük egymást. Tudják, hogy vannak szavak, amiket nem ismerek, akkor azt elmagyarázzák, segítenek, tolerálják, és nem várják el, hogy ha ide jöttél, akkor mindent kell már tudnod. Az előző osztály légköre nem volt jó, de itt már hívnak szülinapra, beszélgetünk, átmegegyek hozzájuk, elmegyünk vásárolni, kajálni. Ha nem értek valamit, elmagyarázzák, segítenek vagy kikérdezik tőlem a tananyagot.”

A diákok saját beilleszkedésükről adott nyilatkozataik alapján két dolog vált egyértelművé: Az egyik, hogy az osztályközösségbe való beilleszkedésüket nagymértékben befolyásolta nyelvtudásuk szintje. Többen beszámoltak arról, hogy addig, amíg nem beszéltek olyan jól németül, hogy megfelelő szinten tudtak volna osztálytársaikkal, iskolatársaikkal beszélgetni, addig sok esetben érezték, hogy nem fogadták el őket, és tapasztaltak negatív megnyilvánulásokat az osztrák gyerekek részéről. Ezek a problémák viszont a nyelvtudás erősödésével megszűntek és az osztály már befogadta a németül jól beszélő gyerekeket. A másik pedig, hogy az adott osztályközösség minősége önmagában már gátló tényezőként hatott

a magyar tanulók beilleszkedésére, mivel néhányan olyan osztályokba kerültek újként, ahol már meglévő klikkek működtek. Ebben az esetben a beilleszkedés sikertelen volt, ami pedig kihatott a nyelvi fejlődésre is, mivel a magyar gyerekeknek az osztrák osztálytársak elutasító és kirekesztő viselkedése miatt nem volt lehetőségük arra, hogy használják, tanulják a német nyelvet tanórán kívül is kortársaik körében. Ilyen esetekben – gyakran évisméltéssel – az új osztályközösségbe kerülés, és ezáltal a némettudás gyarapodás jelentették a megoldást a beilleszkedési problémák leküzdésére.

A magyar diákok adott osztályközösségbe való beilleszkedésére az osztályba járó magyar tanulók számának, és az osztrák-magyar tanulók arányának is hatása volt. A magyar tanulókat fogadó iskolák között vannak olyanok, ahol a magyar tanulók száma eleve magas, ilyenek pl. a magyar-német két tanítási nyelvű, valamint a részben a magyar tanulók oktatására specializálódott iskolák, ahol az osztályokban sok magyar diák van, sőt arányuk magasabb az osztrák tanulókénál. Ilyen esetekben a beilleszkedésnél nem jelent problémát a német nyelvismeret, hiszen a magyarok egymás között magyarul beszélnek, és a magyar diákok jellemzően egymással tartanak fenn baráti kapcsolatokat. Azokban az osztályokban azonban, ahol a magyar tanulók száma alacsony, a nyelvtudás jelentősége az osztályközösségbe való beilleszkedés kapcsán megnő. Továbbra is jellemző, hogy a magyar diákok egymás közt az anyanyelvükön beszélnek, a többiekkel azonban már németül. Ezekben az osztályokban már nehezebb az előzőekben felvázolt okok miatt a beilleszkedés, de ettől függetlenül a magyar gyerekek kapcsolatai is másként formálódnak: nem alakulnak ki a magyar klikkek az osztályon belül és a baráti kapcsolatok között is jellemzőek a magyar-osztrák barátságok.

A tanárok magyar tanulók beilleszkedésében játszott szerepére jellemző, hogy az osztályközösség javítását szolgáló pedagógia eljárások az osztályközösségre irányulnak általában, és nem kifejezetten a magyar tanulók beilleszkedésének elősegítésre. Az osztályfőnökök többsége figyel arra, hogy egy-egy tanuló kirekesztése ne történjen meg, ügyel a klikkek kialakulásának megakadályozására. Kifejezetten magyar tanuló beilleszkedését szolgáló tevékenységről egy esetben számolt be interjúalany: *„A legeslegelején, amikor a tanév vége előtt két héttel kimentem megnézni az osztrák iskolát, a tanár egyből bevont az év végi műsorba, mondta, hogy én is az osztály tagja vagyok és csináljam velük együtt a műsort. És ott voltam, csináltam.”* Negatív viszonyulásról is csak egy interjúalany mesélt, de ebben az esetben nem a magyar tanulók beilleszkedésének nem-segítéséről, hanem általában véve pedagógia patológiáról van szó: *„Az osztályfőnök egy „tojok rá” pasi volt, két év után nem tudta, hogy hívják a gyerekeket.”*

Mint ahogyan azt már említettük, a német nyelvtudásnak kiemelkedő szerepe van a magyar tanulók közösségbe való beilleszkedésében és arra is utaltunk, hogy hogyan alakul a gyermekek nyelvhasználata az osztrák iskolában, német nyelvi közegben. A nyelvhasználati szokásokról a gyermekek egyöntetűen úgy nyilatkoztak, hogy az osztrák diákokkal és az osztrák tanárokkal németül beszélnek, a magyar osztály- vagy iskolatársakkal, a magyar vagy magyarul is beszélő tanárokkal pedig magyarul. A tanórák pedig a két tanítási nyelvű iskolák kivételével egységesen németül zajlanak. A tanórán kívüli nyelvhasználat kapcsán, a nem német-magyar két tanítási nyelvű iskolákban tanulók több esetben számoltak be arról, hogy tanárok szóvá tették, hogy magyarul beszélnek a magyarok egymás között, és kérték őket, hogy németül beszéljenek. Arra rákérdezve, hogy mi állt szerintük ennek hátterében a válaszok megoszlottak. Az esetek nagyobb részében a német nyelv használatára való ösztönzés célja a nyelv gyakorlása és tanulása volt, ebben az esetben a tanár utalt is arra, hogy minél többet használják a németet, annál hamarabb tanulnak meg jól németül. Azonban volt olyan eset is, amikor *„a tanár mérges volt, hogy az osztályban miért beszélünk magyarul. Azért zavarta, mert nem értette, meg mondta, hogy ez egy osztrák iskola, itt nem szabad magyarul beszélni.* Ilyen megnyilvánulást néhány gyermek osztálytársival kapcsolatban is tapasztalt, főként olyan osztályokban, ahol a magyar tanulók beilleszkedése nem sikerült vagy nem volt zökkenőmentes.

Magyar tanulókkal szembeni negatív viszonyulás

Az előzőekben a magyar tanulók iskolai integrációját, közösségbe való beilleszkedését vizsgáltuk, és az interjúkban elmondottak alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a gyerekek többsége a beilleszkedésüket segítő iskolai közösségbe került, ahol a tanárok és a diákok egyaránt segítő attitűddel viszonyultak hozzájuk. Kutatásunk kezdeti szakaszában nem szerepelt a vizsgált szempontok között a magyar nemzeti hovatartozás által indikált negatív viszonyulások és megnyilvánulások vizsgálata. Abból indultunk ki, hogy az Ausztria és Magyarország közötti határ megszűnésével, a magyar-osztrák kapcsolatok gyarapodásával, az Ausztriában munkát vállaló és ott szívesen alkalmazott magyaroknak köszönhetően, illetve amiatt, hogy a vizsgált generáció már csak hírből ismerheti az osztrák-magyar ellentétet, a magyarellenességet és a magyarok lenézését. Pathy Livia (2007) – az oberwarteri német-magyar kétnyelvű gimnázium magyar tanára – *„Fremdsprache oder Muttersprache? Ungarischunterricht in inhomogenen Lerngruppen im Burgenland”* (Idegen nyelv vagy anyanyelv? Magyartanítás inhomogén tanulói csoportokban Burgenlandban) című cikkében olvasottak alapján azonban úgy tűnt, hogy érdemes a témával jelen kutatás keretein belül is foglalkozni. Ebben az írásban a szerző a magyar nyelv ausztriai iskolákban való tanításával

kapcsolatos problémák tárgyalásán túlmenően kitér a magyartanár jelöltekkel szemben támasztott követelményekre is: „Egy fontos feltétel, hogy pozitív viszonyulása legyen a [magyar] nyelvhez és kultúrához, A magyar nem egy megtanulhatatlan, egzotikus nyelv. A tanulókat nem lehet egy nyelvnek és egy kultúrának úgy megnyerni, ha az ember a nyelvet, az országot és az ott élő embereket saját maga lebecsüli, lenézi.” E pár mondat alapján gondoltuk úgy, hogy a magyarokkal szemben még mindig jelen vagy egyfajta negatív viszonyulás, Ausztriában, így feltételeztük, hogy a magyar diákok is tapasztalhatnak hasonló magatartást az iskolában az osztrák diákok, tanárok részéről. A magyar származás miatti negatív viszonyulásra már a magyar tanulók közösségi beilleszkedésének tárgyalása során is hoztunk példát. A továbbiakban szintén az interjúk alapján azokat a magyar diákokkal, esetenként szülőkkel szembeni – jellemzően egyedi – negatív megnyilvánulásokat szeretnénk bemutatni, amelynek oka a magyar származás volt.

Egy anyuka a szülők részéről tapasztalt negatív hozzáállást a magyar szülőkkel szemben: „A szülők között van egy-egy, aki nem szeret minket [magyarokat]. Nem tudom, hogy miből fakad ez, de nem szimpatizálnak azzal, hogy mi odajárunk. Pedig nekünk sokkal nagyobb erőfeszítésbe kerül az, hogy [Ausztriába] hordjuk a gyerekeket. Nem értem miért mondják ezt, hiszen a külföldieknek fizetni kell.⁹ Sokan azért próbálnak kiskaput keresni, juttatásokat igénybe venni, és ebből kifolyólag vannak konfliktusok a magyarokkal. A szülői értekezleten a német nyelvtudás hiánya miatt a magyarok közül vannak, akik nem vesznek részt, és mondják, hogy megint a magyarok nincsenek itt. De mi ott vagyunk. Nem mondom, hogy óriási konfliktusok vannak, de az ember lelkét egy kicsit bántja, hogy a „magyarok”. Én sem mondom azt, hogy az osztrákok, pedig közöttük is van ilyen is, olyan is. Szintén szülői értekezleten történt egy másik édesanyával, ahol „az egyik tanár, van egy csúnya mondás németül, és úgy hívott minket. Volt olyan tanár, aki befogadta a magyarokat, volt, aki nem. Ő magyarelles volt.”

Tanárok részéről a gyerekek is tapasztaltak negatív viszonyulást és hátrányos megkülönböztetést, illetve a szülők is számoltak be ilyen esetekről vagy erősítették meg gyermekeiket az elmondottakban. Egy anyuka így emlékszik vissza: „Egy-két tanár, aki német anyanyelvű és nem beszél magyarul, nem szereti a magyarokat, kivételezik az osztrákokkal és elnyomják a magyarokat. Ez megnyilvánul jegyekben, és abban, hogy az egyiknek szabad valamit a másikkal meg nem.” Hasonló tapasztalatokról számolt be B. is: Az osztrák németből jobb jegyet kap, mint a magyar, hiába tudja jobban a magyar. Dolgozatírásnál a 'der, die, das-

---

⁹ A magyar szülőknek csak az óvodai ellátásért kell fizetniük Ausztriában, ami az osztrák családok számára is csak részben ingyenes, illetve részükre az óvodába járatás költsége támogatás formájában visszaigényelhető.

t' kell beírni, én több pontot szereztem, mint az osztrák, de ő jobb jegyet kapott. Ha megkérdez egy osztrákot a tanár, és rosszul mondja, akkor csak azt mondja, hogy nem jó. Ha én mondom rosszul, volt, hogy elkezdett velem kiabálni a tanár. Ez azért van, mert nem kedveli a magyarokat. Van egy srác, aki magyar, de már ott született, de őt se bírja nagyon a tanár. F. esetében is az értékelés során volt tapasztalható hátrányos megkülönböztetés amiatt, hogy magyar: „Nem tudtam még olyan jól németül, és ezért rosszabb jegyet kaptam, ráadásul ez egy olyan osztrák tanár volt, aki nagyon magyarelles volt. Megírtam jól a dolgozatot, de mindenbe belekötött és lehúzta. F. anyukája a tanulmányi eredmények megbeszélése miatt anyanyelvi szinten beszélő tolmács kíséretében fogadóórán beszélt az adott tanárral, aki „nem volt hajlandó elmondani, hogy mi a gond, mit csináljunk azért, hogy jobb jegyei legyenek a gyerekeknek, csak szidta őt. Ő nem szerette a magyarokat. Rajta látszott is.” Hasonló problémáról számolt be A. is, aki szüleivel együtt beszélt a tanárral arról, hogy mi a probléma az adott tárgyból és mit tegyen, mit gyakoroljon., hogy javítani tudja osztályzatát és elkerülje az év végi bukást. Szülői megkeresésre sem kaptak tájékoztatást és segítséget a tanártól, így az év végi osztályzat elégtelen lett.

Egy másik család arról számolt be, hogy *„voltak olyan tanárok, akik nagyon kimutatták a magyarok iránti utálatot, úgy hogy állandóan szekálták a magyarokat, volt olyan, akit haza is kellett hozni.”* D. is úgy érezte, hogy amiatt, hogy magyar, nem szerette a tanár, és meg akarta buktatni, a felvételin meg jól teljesített ugyanabból a tárgyból. C-t is érte folyamatos megalázás egy tanár részéről, aki rendszeresen őt szólította fel angol órán, hogy mondja ki a még ki nem mondott szavakat, és kigúnyolta, hogy *„már megint az 'ungarischer Akzent'”*.

A magyarokkal szembeni negatív megnyilvánulások nem csak tanórán, és osztályzáshoz kapcsolódóan fordultak elő. Két olyan esetről számoltak be a gyerekek, amikor március 15-én kokárda viselése miatt érte őket kellemetlenség: Az egyik gyereket kinevették miatta, a másik pedig azt mondta, hogy nem lehet kint feltenni a kokárdát, mert nagyon megszólják az embert. Egy tanuló pedig arról beszélt, hogy rájuk szólnak az osztrákok, ha magyarul beszélnek, *„hogy ez itt Ausztria, Ausztriában vagyunk, beszéljünk németül”*.

Egy szülő véleménye szerint *„összességében a magyart úgy kezelik Ausztriában, hogy nem egyenrangúként. Akarják, hogy a magyarok oda menjenek dolgozni, a magyar gyerekek is jól jönnek az osztrák iskolában, reggelente mégis határellenőrzést tartanak. Napközben nem, csak reggel, amikor mindenki megy ki dolgozni és iskolába, hogy elkéssenek.”*

A sportesemények kifejezetten alkalmasak arra, hogy a nemzeti érzéseket felszínre hozzák. A futball Európa Bajnokságon a magyarok az osztrákok ellen játszottak. A meccs másnapján

arcára festett piros-fehér-zöld zászlóval ment az egyik interjúalany iskolába, és a következő reakcióról számolt be: *„elkezdtek őrvöngeni [az osztrákok], hogy én mit képzelek, hogy itt Ausztriában így megyek iskolába. Mondták, hogy mossam le azonnal az arcomról a festéket.”* Arra, hogy a meccset a magyar csapat nyerte, a következőképpen reagáltak: Egyrészt azzal indokolták az osztrák csapat verését, hogy a magyarok lefizették a bírót, mert a papírforma szerint ők lettek volna az esélyesek. Egy tanár pedig az Osztrák-Magyar Monarchiára utalva magyarázta a meccs kimenetelét: *„mivel Magyarország és Ausztria egy ország volt, ők is nyertek”*.

Burgenland/Őrvidék területi hovatartozását illetően is eltérő nézeteket vallanak a magyarok és az osztrákok. Órai előadáson hangzott el, hogy az osztrákok voltak itt, és nem a magyarok, tehát ez osztrák terület volt. Egy másik óra keretében Szent Márton volt a téma, akinek Ausztriában sokkal nagyobb kultusza van, mint Magyarországon. Az osztrákok magukénak érzik Szent Mártont, és az interjúalany beszámolója szerint *„teljesen letargiában voltak, amikor kiderült, hogy Szombathelyen született, és ő nem osztrák, hanem magyar. Erre a tanár azt mondta, hogy ja, nem lehet minden a mienk.”* Néhány szülő is úgy érzi – főként azok, akiknek nem csak a gyermeke tanul kint, hanem saját maga is Ausztriában dolgozik, vagy több kapcsolata van osztrákokkal, hogy *„az ellenségeskedés valahogy még megmaradt”*.

Összegzés

Összegezve a tanulási céllal Ausztriába kivándorló vagy ingázó gyermekek iskolai integrációjára, közösségi beilleszkedésére és elfogadására irányuló vizsgálat eredményeit, a következőket állapíthatjuk meg: A magyar diákok iskolai integrációjáról elmondható, hogy bár a tanárookra a segítő, pozitív attitűd jellemző, ennek ellenére a nyelvi fejlesztésen és a többszöri magyarázaton túlmenően az iskolák nem alkalmaznak differenciált fejlesztési eljárásokat a magyar tanulók egyéni fejlesztésére, így integrációjuk inkább fogadásként értékelhető és nem befogadásként.

A közösségbe való beilleszkedésük általában problémamentes abban az esetben, ha egyrészt megfelelő, befogadó attitűdű osztályközösségbe kerülnek, másrészt pedig a beilleszkedést megkönnyíti a minél korábban megkezdett ausztriai iskoláztatás, vagy óvodáztatás, azaz a minél korábban megkezdett nyelvsajátítás is az osztrák óvodai-iskolai közegben való szocializálódás. A gyermekekkel készített interjúk alapján egyértelművé vált, hogy az ausztriai iskolába való beilleszkedési nehézségek elsődleges kiváltó oka a megfelelő német nyelvtudás hiánya volt. Azok a tanulók is, akik arról számoltak be, hogy az ausztriai iskola megkezdése

után fordultak elő olyan problémák, hogy az osztálytársak nem fogadták volna el őket, a német nyelv elsajátítása után, ami a nyelvi közegtől, a gyermek képességeitől és életkorától függően egy-két év között mozgott, csökkentek vagy teljes mértékben megszűntek.

A magyar diákok fogadása az ausztriai iskolában az esetek többségében pozitív, a tanárookra és a tanulókra jellemző az elfogadó, támogató és segítő attitűd, mégis vannak olyan – hangsúlyozottan egyedi esetek –, amikor a gyermekeket hátrányos megkülönböztetés érte magyar származásuk miatt, illetve szintén egyedi esetekben azonosíthatók voltak az osztrák-magyar nemzeti ellentét megnyilvánulásai is. Ez a jelenség azonban nem általánosítható, a magyarokhoz való negatív megnyilvánulás teljes mértékben az egyéntől függött. Nagyobb mértéket pedig a nemzeti hovatartozás konkrét kinyilvánítása – mint kokárda viselés, magyar színek viselése, sportesemény – esetében öltött.

Irodalom:

ANDORKA Rudolf

2003 *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, Osiris Kiadó, 220-241.

PATHY, Livia

2007 *Fremdsprache oder Muttersprache? Ungarischunterricht in inhomogenen Lerngruppen im Burgenland*. Forrás: <http://www.univie.ac.at/webfu/texte/pathy.pdf>

Utolsó megtekintés: 2016. 01. 25.

RÉTHY Endréné

2002 A speciális szükségletű gyerekek nevelése, oktatása Európában: Az integráció és inklúzió elméleti és gyakorlati kérdései. *Magyar Pedagógia* 3. 281-300.